

TRABZON KENTİ MİMARLARI ÜZERİNE KANTİTATİF BİR DEĞERLENDİRME

(1963-2014)*

*Bahar KÜÇÜK KARAKAŞ**
Aysun AYDIN ÖKSÜZ****

ÖZ

Trabzon Mimarlar Odası üye sayıları, cinsiyetleri ve mezun oldukları okullar üzerinden kantitatif bir değerlendirmenin yapıldığı bu çalışma, ilk üyenin kayıt yaptırdığı 1963 yılı itibariyle başlayıp tez çalışmasının tarihsel üst sınırı olan 2014 yılı ile sonlandırılmıştır. Çalışmanın amacı, Trabzon kenti mimarlık ortamı için veri toplama çalışmasıdır. Çalışmada, verilerin niceliksel dökümü sürecinde kantitatif analiz, literatür verilerinin sayısal verilerle ilişkilendirilmesi bölümünde ise kalitatif analiz yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler, dönemin siyasi, toplumsal, ekonomik ortamı doğrultusunda incelenmiş ve yorumlanmıştır. Sonuç olarak, Trabzon mimarlık ortamı için, 1972, 1993 ve 2010 yıllarının dönüm noktalarını oluşturduğu, söz konusu yılların serbest mimarlık ortamı, mesleğe dair cinsiyet algısı ve kente duyulan aidiyet bağlamında önemli referanslar sunduğu görülmüştür. Çalışma, Trabzon kenti mimarlık mesleği tarihi için 50 yıllık bir süreci, hem Türkiye hem de Trabzon mimarlık ortamı ve koşulları bağlamında okuması ve değerlendirmesinin yanında kente dair önemli bir niceliksel verinin dökümünü oluşturması bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Mimar, Örgütlenme, Mimarlar Odası, Kantitatif Analiz, Trabzon.

A QUANTITATIVE EVALUATION ON THE ARCHITECTS IN TRABZON: (1963-2014)

ABSTRACT

This quantitative study, focusing on the members of the Chamber of Architects in Trabzon, their genders and their graduated schools, covered the years between 1963 when its first member was enrolled and 2014 that was the historical upper limit of

* *Gönderim tarihi: 20.07.2018. Kabul tarihi:25.09.2018.* Bu makale, Bahar KÜÇÜK KARAKAŞ tarafından Dr. Öğr. Üyesi Aysun AYDIN ÖKSÜZ danışmanlığında hazırlanan “Mimarlığın Aktörleri: Trabzon (1970-2014)” isimli yüksek lisans tezi verileri esas alınarak üretilmiştir.

** *Arş. Gör.,* KTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, TRABZON.
baharkucuk@ktu.edu.tr *ORCID:* 0000-0002-3894-5160

*** *Dr. Öğr. Üyesi,* KTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, TRABZON.
mimar_aysun@ktu.edu.tr *ORCID:* 0000-0002-5020-6870

the thesis. The study aimed at creating a database for the architectural ethos of Trabzon. In this study, quantitative analysis was used in quantitative review of data while qualitative analysis was used to correlate the quantitative data with the related literature. The data was analyzed and interpreted in terms of the political, social and financial setting of the period. As a result of the study, it was demonstrated that the years 1972, 1993 and 2010 heralded considerable elements regarding the architectural ethos of Trabzon in terms of the gender perception of the profession and the sense of belonging to the city. The study is significant since it analyzes a 50-year period of the profession in Trabzon in terms of architectural ethos and concerning both Turkey and Trabzon cases, and also, it presents a considerable amount of quantitative data regarding the city.

Keywords: Architect; Organisation; The Chamber of Architects; Quantitative Analysis; Trabzon.

1. Giriş

19. yüzyıl Osmanlı'sında mimarın konumu, çalışma biçimi ve saygınlık düzeyi net tanımlarla ifade edilemez bir durumdadır¹. Söz konusu süreçte mimarlık; kalfa, müteahhit, işçi gibi inşa aktörlerinin yaptığı her türlü inşai faaliyeti kapsamaktadır. Hatta mimar kalfa ile eşdeğer bile görülebilmekte ve dönem kayıtlarında mimar adının başında "kalfa" unvanının kullanıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla, Osmanlı'nın son dönemlerinde netleşmemiş meslek alanı tanımı² doğrultusunda mimarın bir meslek odası veya derneği oluşturma girişimlerinin sonuçlanmadığı söz konusu çabanın ancak 20. yüzyıl başlarında karşılık bulabildiği görülmektedir³. 20. yüzyılın ilk yıllarında Osmanlı kuramcıları mesleklemeye akademik bir çerçevede yaklaşmışlar, 1908 Jön Türk Devrimi ile anayasal bir hükümetin kuruluşu özgürlükçü liberal bir sosyal ortam hazırlamış, söz konusu ortamda yeni siyasi partiler ve derneklerin kurulduğu, lonca sisteminin kaldırıldığı, monarşinin yerini demokratik yönetim sistemine bırakmaya başladığı görülmüştür. 1909 yılında çıkarılan Cemiyetler Kanunu ile yeni derneklerin kurulmasına fırsat tanınmış, mesleki örgütlenme girişimleri de bu doğrultuda artış göstermiştir. Söz konusu ortamda, Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti ilk örgütlenme hareketlerinden birini oluşturması bakımından önem teşkil etmektedir⁴. Cemiyetin, ülkenin içinde bulunduğu koşullar doğrultusunda 1919 yılında yeniden kurulması gerek-miştir ve 1922 yılına kadar faaliyetlerini sürdürdüğü bilinmektedir⁵.

¹ Uğur Tanyeli, "Türkiye'de Mimari Modernleşmenin Büyük Dönemeci (1900-1930)", *Arredamento Mimarlık*, İstanbul 1998, S: 10, s. 64-67.

² Oya Şenyurt, *Türkiye'de Yapı Üretiminde Modernleşme ve Taahhüt Sisteminin Oluşumu*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Y.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2006.

³ Tanyeli, *a.g.m.*, s. 64-67.

⁴ Gülsüm Baydar, "Meslekleşmenin Kurucu Öğeleri", *Osmanlı-Türk Mimarlarında Meslekleşme*, (ed.) Arif Şentek, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara 2012, s. 57.

⁵ Feza Günergun, "Osmanlı Mühendis ve Mimarları Arasında İlk Cemiyetleşme Teşebbüsleri", *Osmanlı İlimi ve Mesleki Cemiyetleri 1. Milli Türk Bilim Tarihi Sempozyumu Kitapçığı*, İÜ Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1987, s. 172.

Cumhuriyetin ilanını takip eden süreçte 1924 Anayasasında dernek kurma özgürlüğü yasal olarak tanınmış, aynı çatı altında örgütlenen kimi mimar ve mühendisler, mesleklerine ait bağımsız örgütlerin kurulması gerekliliğini savunmuşlardır⁶. Bunun yanında, 1927 yılında çıkarılan 1035 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun, mühendislik ve mimarlık meslekleri bağlamında oluşturulan ilk düzenleme olması bakımından önem teşkil etmektedir⁷. Mühendislik ve mimarlık mesleklerinin yetkinlik alanlarına dair yapılan bu düzenleme, mesleğin profesyonel aktörleri tarafından yapılmasının önünü açarken meslek hakları konusunda yapılan ilk çalışma olması bakımından önemli bir adımı oluşturmaktadır. Söz konusu yasal ortamın oluşturduğu fırsatlar neticesinde, Türk mimarların biri Ankara’da biri İstanbul’da olmak üzere iki farklı örgüt oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bunlar, temeli Osmanlı Mühendis ve Mimarlar Birliği’ne dayanan 18 Şubat 1927’de Ankara’da kurulan Türk Mimarlar Cemiyeti ve 9 Mart 1927’de kurulan Güzel Sanatlar Birliği Mimari Şubesi’dir. Güzel Sanatlar Birliği Mimari Şubesi tarafından Türk Mimarlar Cemiyeti İstanbul Şubesi kurulmuş, 1939 yılında Türk Yüksek Mimarlar Birliği adını almıştır⁸. Ankara merkezli, İstanbul şubeli olarak faaliyetlerini yürüten örgüt, 1965 yılından itibaren “Mimarlar Derneği 1927” adı ile Ankara’da etkinliklerine devam etmektedir⁹.

Dönemin mimarlık yayınları incelendiğinde, 1930’lardan önce Türkiye’de mimarlık örgütlenmesinin dernek statüsünden koparılıp bir meslek odası biçiminde örgütlenmesi fikrinin oluştuğu ve biçimlenmeye başladığı görülmektedir. Mimar Dergisi’nin 1931’de yayımlanan ilk sayısında geçen, “Mimari odaları kanunu ihzar¹⁰ komisyonu mesaisini bitirmek üzeredir.” ibaresi mimarlık mesleğine özerk bir oda teşkilatlanmasının kurgulanmaya çalışıldığının bir göstergesidir¹¹. Bunun yanı sıra, 1935 yılı Arkitekt Dergisinin birçok sayısında, mimarlar odası oluşturulması fikri tartışılmıştır ve Mimarlar Odasının Yüksek Mimarlar Birliğinden farklı olarak mimar aktörün hak ve görev tanımlarının belirlenmesi ve mimarlık pratiğinin denetim altına alınması konularında da düzenlemeler yapacağı belirtilmiştir¹². Mimarlar Birliği’nin mesleki hak ve yükümlülükler dâhilinde yetersiz kalması, daha yetkin bir topluluk oluşturmak bağlamında mimarların ortak bir kararda buluşmalarına zemin hazırlamıştır. Mühendisler Birliği’nin Mimarlar Birliği ile ortak bir oluşum içerisine girmeyi teklif etmelerine karşın mimarlar, birbiriyle ilişkili ancak bağımsız odalar şeklinde yapılaşmayı savunmuşlardır. Bu bağlamda, 1937 yılında,

⁶ Çetin Ünalın, *Cumhuriyet Mimarlığının Kuruluşu ve Kurumlaşması Sürecinde Türk Mimarlar Cemiyeti’nden Mimarlar Derneği 1927’ye*, Mimarlar Derneği 1927, Ankara 2002.

⁷ Kaya Güvenç, *Yasaların İçinden TMMOB’nin Öyküsü*, Ankara 2006, s. 18.

⁸ 1936 yılında çıkarılan 3077 sayılı, “Mühendislik ve Mimarlık Hakkındaki 1035 sayılı Kanuna Ek Kanun” düzenlemesi ile mühendis ve mimarlara mezun olduklarında yüksek mühendis/mimar unvanının verilmesi kararlaştırılmıştır.

⁹ Ünalın, *a.g.e.*, s. 24.

¹⁰ Hazırlama.

¹¹ “Mimarlık Haberleri“, *Mimar*, S: 1, 1931, s. 27.

¹² İlker Özdel, “Türkiye’de Mimarlık Dergiciliği’nin 70 Yılı: Mesleki Örgütlenme Ortamı Olarak Mimarlık Dergileri”, *Mimarlık*, S: 300, İstanbul 2001, s. 29-33.

İstanbul'daki Mimarlar Odası yapılaşması çalışmaları sürerken, Ankara'da oda kurulması üzerine ilk çalışmaların başladığı görülmektedir¹³.

1941 yılı *Arkitekt Dergisi*'nde yayımlanan "Yüksek Mühendislik ve Yüksek Mimarlık Kanunu Projesi Münasebetile" başlıklı yazıda, 1927 yılında çıkarılan 1035 sayılı kanunun yetersiz kaldığı ve yeni bir kanun planlaması içinde bulunduğu belirtilmektedir¹⁴. 1948'de Türkiye'de ilk kez gerçekleştirilen Yapı Kongresi, odaların yetkileri üzerine bir tartışma ortamı yaratmış olması bakımından öneme sahiptir. Odalar kanununun çıkarılması bakımından, 1. Yapı Kongresinin önemli etkileri olduğu düşünülmektedir¹⁵. Türkiye'de mimarlık örgütlerinin Osmanlı'dan günümüze kronolojik bir dizimi Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Türkiye'de mimarlık örgütlerinin kronolojik sıralaması

Kuruluş yılı	Mimarlık örgütü
1908	Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti
1919	Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin yeniden kuruluşu
1925	Türk Mühendis ve Mimar Cemiyeti
1927	Türk Mimarlar Cemiyeti-Ankara ¹⁶
1927	Güzel Sanatlar Birliği-İstanbul
1934	Türk Mimarlar Cemiyeti-İstanbul Şubesi
1939	Türk Yüksek Mimarlar Birliği
1954	TMMOB (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği)
1954	Mimarlar Odası
1965	Türk Mimarlar Derneği
1973	Mimarlar Derneği 1927
1980	Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği ¹⁷
1987	Türk Serbest Mimarlar Derneği ¹⁸
1998	İstanbul Serbest Mimarlar Derneği
2003	İzmir Serbest Mimarlar Derneği

¹³ Nizamettin Doğu, "Mimarlar Derneği, Doğuşu, Oluşu, Bugünü", *Mimarlık*, S: 4, 1967, s. 30-31.

¹⁴ "Yüksek Mühendislik ve Yüksek Mimarlık Kanunu Projesi Münasebetile", *Arkitekt*, S: 3-4, 1941, 89-97.

¹⁵ Zeki Sayar, "1'inci Türk Yapı Kongresinden Beklediklerimiz", *Arkitekt*, S: 1-2, 1948, s. 3-4.

¹⁶ Türk Mimarlar Cemiyeti, 1939 yılında Türk Yüksek Mimarlar Birliği, 1965'te Türk Mimarlar Derneği adını almış, 1973'ten beri Mimarlar Derneği 1927 adı altında faaliyet yürütmektedir (<http://www.md1927.org.tr/tarihçe> (Erişim: 2 Mayıs 2018)).

¹⁷ Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği, bağımsız müşavirlik hizmeti veren mühendis ve mimarların temsilcisi bir dernek niteliğindedir (http://www.tmmmb.org.tr/e.php?e=11_hakkimizda (Erişim: 2 Mayıs 2018)).

¹⁸ 60 serbest mimar tarafından 1987 yılında kurulan Türk Serbest Mimarlar Derneği'ne bağlı olarak 1998 yılında İstanbul Serbest Mimarlar Derneği Şubesi kurulmuştur. Şube, 2002 yılından itibaren bağımsız bir dernek olarak faaliyetlerini yürütmektedir (<http://www.tsmdb.org.tr/TR,1/hakkimizda.html> ve <http://ismd.org.tr/kurumsal/tarihce/> (Erişim: 2 Mayıs 2018)). İzmir Serbest Mimarlar Derneği de 2003 yılında Türk Serbest Mimarlar Derneğinden ayrılmış, bağımsız bir dernek olarak çalışmalarını devam ettirmektedir (<http://www.izmir-smdb.org.tr/Sayfa/2/Tarihce> (Erişim: 2 Mayıs 2018)).

2005
2011Türk Dünyası Mühendisler ve Mimarlar Birliği¹⁹
Herkes İçin Mimarlık Derneği²⁰

2. TMMOB ve Mimarlar Odası

Mimar ve mühendislerin uzun yıllar süren çabaları doğrultusunda 18 Ekim 1954 tarihinde Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde yapılan genel kurul toplantısı ile Türk Mühendis ve Mimarlar Birliği (TMMOB) resmi olarak kurulmuştur²¹. Kurucu umumi heyet, TMMOB'a bağlı 10 odanın kurulmasını uygun görmüştür. Bunlardan bir tanesi de, merkezi İstanbul olmak üzere kurulması kararlaştırılan Mimarlar Odası olmuştur²².

2018 yılı kayıtlarına göre, TMMOB'ye bağlı 26 adet Mimarlar Odası Şubesi ve bu şubelere bağlı olarak da 85 adet temsilcilik ve 49 adet oda temsilcisi bulunmaktadır²³. Tablo 2 ve Tablo 3'te Türkiye'deki Mimarlar Odası şubeleri, etkinlik alanı içinde bulunan iller ve temsilcilikler gösterilmektedir.

Tablo 2. Türkiye'de Mimarlar Odası Şubeleri ve Etkinlik Alanı İçinde Bulunan İller²⁴

Mimarlar Odası Şubeleri	Etkinlik alanı içinde bulunan iller
İstanbul	Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Yalova
Ankara	Bolu, Düzce, Zonguldak, Karabük, Bartın, Çankırı, Kastamonu, Çorum, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Yozgat, Sivas, Erzincan, Tunceli
İzmir	Aydın, Manisa, Uşak
Bursa	Bilecik, Kütahya
Antalya	Burdur, Isparta
Kocaeli	Sakarya
Konya	Afyon, Karaman, Aksaray, Niğde
Adana	Osmaniye
Gaziantep	Adıyaman, Şanlıurfa, Kilis

¹⁹ 2002 yılında "Tüm Mühendisler Birliği" adı ile kurulan derneğin adı 2005 yılında "Türk Dünyası Mühendisler ve Mimarlar Birliği" olarak değiştirilmiştir (http://www.tdmbb.org.tr/?page_id=7019) (Erişim: 2 Mayıs 2018).

²⁰ Herkes İçin Mimarlık Derneği Türkiye'deki sosyal problemlerin gündeme getirilmesi ve mimari çözümler bulunması amacıyla 2011 yılında kurulmuş bir dernektir (<http://herkesicinmimarlik.org/>) (Erişim: 2 Mayıs 2018).

²¹ N. Müge Cengizkan, "Mimarlar Odası ve Türkiye Mimarlık Ortamına Katkıları", *Türk Kütüphaneciliği*, C: 23, S: 4, 2009, s. 907-919.

²² Ünalın, a.g.e., s. 62.

²³ Mimarlar Odası örgüt yapısı en üst kademedan en alt kademeye kadar Genel Kurul, Merkez Yönetim Kurulu, Onur Kurulu, Denetleme Kurulu, Çalışma Birimleri, Şubeler, Temsilcilikler ve Oda Temsilcilerinden oluşmaktadır. "Türkiye'de Mimarlık 2009", (ed.), Bülent Tuna TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara 2009, s. 51-53.

²⁴ Kaynaktan alınan veriler üzerinden biçimlendirilmiştir. http://mo.org.tr/index.cfm?sayfa=belge&sub=detail&bid=41&MID=41&recid=4462%20&1534-D83A_1933715A=5da5e6dd5508ed164de087d053999f52e5085b11,%2021%20Nisan%202015. (Erişim: 26 Mart 2018.)

Diyarbakır	Bingöl, Batman, Mardin, Siirt, Şırnak
Van	Hakkari, Bitlis, Muş, Ağrı, Iğdır, Kars, Erzurum, Ardahan
Samsun	Amasya, Tokat, Sinop
Trabzon	Gümüşhane, Rize, Bayburt, Artvin.
<hr/>	
Balıkesir, Çanakkale, Denizli, Elazığ, Eskişehir, Giresun, Hatay, Kayseri, Malatya, Mersin, Muğla, Ordu, Kahramanmaraş*	

Tablo 3. Türkiye’de Mimarlar Odası şubeleri, temsilcilikler ve oda temsilcileri²⁵

Mimarlar Odası Şubeleri	Etkinlik Alanı İçinde Bulunan Temsilcilikler
İstanbul	Anadolu 1. BKBT (Büyükkent Bölge Temsilciliği) (Kadıköy), Anadolu 2. BKBT (Kartal), Trakya BKBT (Bakırköy), Çerkezköy, Çorlu, Edirne, Keşan, Kırklareli, Lüleburgaz, Tekirdağ, Yalova, Şarköy(O.T.) ²⁶ , Malkara(O.T.), Silivri(O.T.)
Ankara	Bartın, Bolu, Çaycuma, Çorum, Düzce, Erzincan, Karadeniz Ereğli, Karabük, Kastamonu, Kırşehir, Nevşehir, Yozgat, Sivas, Zonguldak, Çankırı(O.T.), Tunceli(O.T.), Devrek(O.T.), Kırıkkale(O.T.), Tosya(O.T.)
İzmir	Akhisar, Aydın, Çeşme, Didim, Dikili, Kuşadası, Manisa, Nazilli, Ödemiş, Salihli, Turgutlu, Uşak, Alaşehir(O.T.), Aliğa(O.T.), Bergama(O.T.), Selçuk(O.T.), Tire(O.T.), Torbalı(O.T.), Soma(O.T.), Söke(O.T.), Menemen(O.T.)
Balıkesir	Ayvalık, Altınoluk, Bandırma, Burhaniye, Edremit, Erdek (O.T.), Gönen(O.T.)
Bursa	Gemlik, İnegöl, Mudanya, Bilecik, Kütahya, Tavşanlı(O.T.), Simav(O.T.)
Kocaeli	Sakarya, Gebze
Antalya	Alanya, Burdur, Isparta, Manavgat, Serik, Bucak (O.T.), Finike (O.T.), Gazipaşa(O.T.), Gölhisar(O.T.), Kumluca(O.T.), Kaş(O.T.), Kalkan(O.T.), Döşemealtı(O.T.)
Konya	Afyon, Aksaray, Karaman, Niğde, Akşehir, Ereğli, Emirdağ(O.T.), Kulu(O.T.), Sandıklı(O.T.), Beyşehir(O.T.)
Adana	Osmaniye, Ceyhan(O.T.), Kadirli(O.T.), Kozan(O.T.), Afşin(O.T.)
Gaziantep	Adıyaman, Şanlıurfa
Diyarbakır	Batman, Mardin, Şırnak(O.T.)
Van	Iğdır, Kars, Erzurum, Hakkari(O.T.), Bitlis(O.T.), Muş(O.T.), Ağrı(O.T.)
Samsun	Amasya, Tokat, Sinop
Trabzon	Rize, Artvin (O.T.), Artvin Kıyıboyu (O.T.)
Çanakkale	Biga, Gelibolu, Çan (O.T.), Küçükkuyu (O.T.)

* Etkinlik alanı bulunmayan, yalnızca kendi il sınırlarından sorumlu olan şubelerdir.

²⁵ Kaynaktan alınan veriler üzerinden biçimlendirilmiştir.<http://mo.org.tr/index.cfm?sayfa=belge&sub=detail&bid=41&MID=41&recid=4463>. (Erişim: 26 Mart 2018)²⁶ Çalışmada, Oda Temsilciliği kısaca “O.T.” şeklinde ifade edilmiştir.

Hatay	İskenderun, Samandağ (O.T.), Kırıkhan (O.T.)
Mersin	Anamur, Silifke, Tarsus
Muğla	Bodrum, Datça, Fethiye, Marmaris, Milas, Ortaca
Ordu	Fatsa, Ünye (O.T.)
Kahramanmaraş	Elbistan (O.T.)

Denizli, Elazığ, Eskişehir, Giresun, Kayseri, Malatya*

2.1. Trabzon Mimarlar Odası

1970 yılında Trabzon Mimarlar Odası temsilciliği kurulmuştur²⁷. 1980 sonrasında büyük şehirler dışındaki illerde şubeler kurulmuş, Mimarlar Odası genel kurulu, daha sistematik, bütüncül çalışılması ve bu sayede odanın faaliyet alanının genişlemesi amacı ile Karadeniz, Doğu, Güneydoğu bölgesindeki mimarları, şube oluşturmaları doğrultusunda teşvik etmiştir²⁸. Söz konusu çalışmalar, Trabzon Mimarlar Odası Şubesi'nin kuruluşunda da etkili olmuştur²⁹.

Tablo 4. Kuruluşundan günümüze Trabzon Mimarlar Odası yönetim kurulu üyeleri

Tarih	Mimar ve TMO ³⁰ Görevi
28 Nisan 1987 (Kurucu Kurul Üyeleri) ³¹	Mehmet Ali Yardımoğlu Sezgin Atasoy Lütfü Altun Bekir Gerçek Mustafa Kandil
19 Haziran 1987 ³²	Mehmet Ali Yardımoğlu (Şube Başkanı) Taşkın Özer (Şube Başkan Yardımcısı) Bekir Gerçek (Yazman Üye) Sezgin Atasoy (Sayman Üye) Ayhan Usta (Üye)
29 Şubat 1988 ³³	Bekir Gerçek (Şube Başkanı)

* Etkinlik alanı içerisinde temsilcilik bulunmayan şubelerdir.

²⁷ Kentin coğrafik, tarihi ve sosyo ekonomik girdileri yanında kentte bir üniversitenin bulunması dolayısıyla örgüt yapısını geliştirmiş, inşaat, makine, elektrik ve har-ita mühendislerinin de örgütlenmesine ön ayak olmuştur. "Oda'dan", *Mimarlık*, S: 223, 1987, s. 26.

²⁸ E. Omacan, "Oda'dan", *Mimarlık*, S: 219, 1985, s. 8.

²⁹ Trabzon Mimarlar Odası Temsilciliği, şube olmak adına genel kurula başvurmuş ve *Mimarlık Dergisi*'nin 86/1 sayısında söz konusu durum; "...şube olma gayretlerine, Trabzon Temsilciliği'nden yanıt gelmiş, bu temsilcilik çevresi, kurul üyeleri tarafından incelenerek Oda eylemleri açısından zengin bir ortamın olduğu görülmüştür. Trabzon Temsilciliğimizin isteği kurulumuz tarafından oybirliğiyle uygun görülerek Olağanüstü Genel Kurul'un gündemine alınmıştır." şeklinde ifade edilmiştir. Omacan, "Oda'dan", *Mimarlık*, S: 220, 1986, s. 12.

³⁰ Çalışmada, Trabzon Mimarlar Odası kısaca "TMO" şeklinde ifade edilmiştir.

³¹ *TMO Karar Defterleri*, 1987a. "Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Toplantı Tutanağı", 28 Nisan 1987.

³² *TMO Karar Defterleri*, 1987b. "Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Toplantı Tutanağı", 19 Haziran 1987.

1 Mart 2006 ³⁴	M. Salih Akyüz (Yönetim Kurulu Başkanı)
1 Mart 2012 ³⁵	Sayim Adanur (Yönetim Kurulu Başkanı)
Şubat 2016 ³⁶	Gürol Ustaömeroğlu (Yönetim Kurulu Başkanı)

18-19 Nisan 1987 tarihinde Bursa'da gerçekleştirilen Olağanüstü Genel Kurul'da Mimarlar Odası Trabzon Şubesi'nin kurulmasına karar verilmiştir. Bu durumda Trabzon şubesi; Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya ve Bursa'dan sonra Türkiye'de kurulan 6. Mimarlar Odası şubesi olmuştur³⁷. Türkiye'nin 5 önemli büyük şehirden sonra Trabzon kentinde Mimarlar Odası şubesinin kurulmuş olması, kentte mimarlık aktivitesinin boyutları ve mimarların kenti ve mesleklerini sahiplenmeleri bakımından önemli bir gösterge olarak nitelendirilebilmektedir.

Trabzon Mimarlar Odası Şubesi verileri bağlamında yapılan bu çalışma, odaya kayıt yaptıran mimar sayıları, cinsiyetleri ve mezun oldukları okullar üzerinden kantitatif bir analiz ve bir Trabzon kenti mimarlık ortamı okuması yapmayı amaçlamaktadır. Çalışma, elde edilen grafikler aracılığıyla Türkiye'de ve Trabzon'da gözlemlenen kritik noktaların söz konusu irdelemeye etki noktalarının saptanması ve değerlendirilmesi üzerine kurgulanmıştır.

3. Çalışmanın Yöntemi

Kantitatif analiz, örneklerdeki (örneklem alanlarındaki) çeşitli maddelerin miktarlarının belirlenmesiyle ilgilenmektedir³⁸. Maddelerin oluştuğu bileşenlerin hangi oranlarda bulunduğu araştırma yöntemi olan kantitatif analiz yöntemi³⁹, bu çalışmada madde olarak Trabzon Mimarlar Odası'na kayıt yaptıran mimarlar, bileşenler olarak ise kayıt yılları, cinsiyet dağılımları ve mezun oldukları okulları belirlemiş ve irdelenmiştir. Söz konusu yöntem, özellikle kimya, tıp gibi sağlık ve fen bilimlerinin kullanım alanlarından birini oluşturmasına rağmen bu çalışmada arşiv belgelerinden elde edilen verilerin tek tek sayılması ve sayısal verilerinin oluşturulması biçiminde kullanılmıştır. Ayrıca, çalışmanın bir sonraki aşamasında bu çalışmanın bir diğer yöntemi olarak kalitatif analiz yöntemi kullanılmıştır. Kalitatif analiz, maddenin oluşturduğu bileşenleri ortaya çıkarmak için kullanılan bir analiz yöntemidir⁴⁰. Söz konusu yöntem bu çalışma bağlamında, kantitatif analiz sonucu elde edilen sayısal verilerin Türkiye coğrafyası ve Trabzon kenti dinamikleri bağlamında irdelenmesi sürecini oluşturmaktadır.

Trabzon Mimarlar Odası Şubesi üye kayıt defterleri ve arşiv kayıtları irdelenerek, odaya ilk kaydın yapıldığı yıl olan 1963 yılından, tez çalışmasının üst

³³ *TMO Karar Defterleri*, "Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Toplantı Tutanağı", 29 Şubat 1988.

³⁴ *TMO Karar Defterleri*, "Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Toplantı Tutanağı", 1 Mart 2006.

³⁵ *TMO Karar Defterleri*, "Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Toplantı Tutanağı", 1 Mart 2012.

³⁶ *TMO Çalışma Raporu* (Şubat 2016-Şubat 2018).

³⁷ Anonim, *a.g.m.*, s. 26.

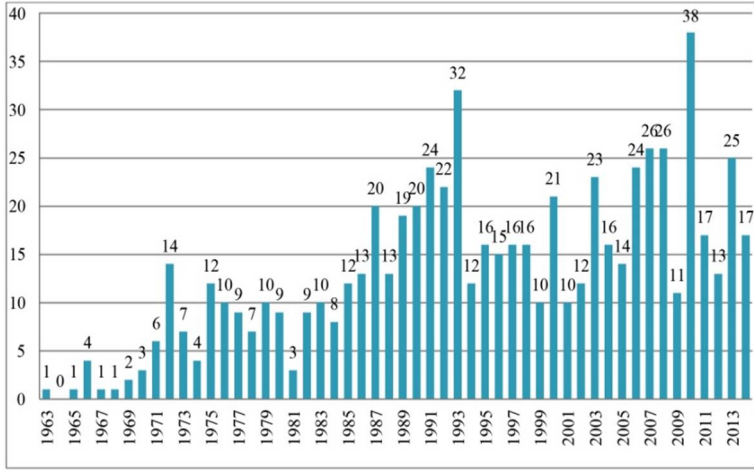
³⁸ Willis Conway Pierce-Edward Lauth Haenisch-Donald Turner Sawyer, *Quantitative Analysis*, New York 1958, s. 1.

³⁹ Turgut Gündüz, *Kantitatif Analiz Ders Kitabı*, Bilge Yayıncılık. Ankara 1990, s. 1.

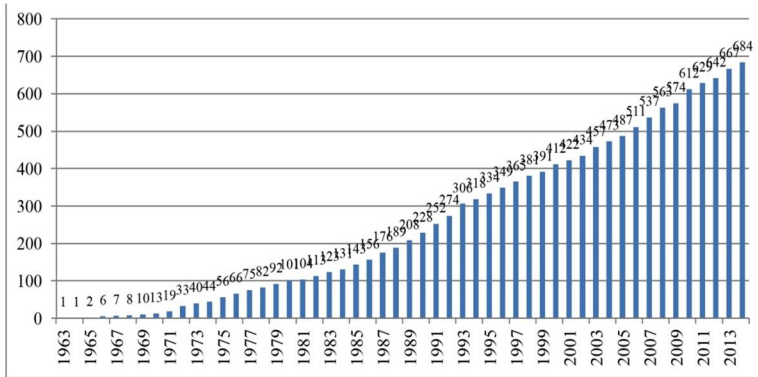
⁴⁰ Gündüz, *a.g.e.*, s. 1.

sınırını oluşturan 2014 yılı Temmuz ayına kadar sayısal verilerin bir dökümü oluşturulmuştur. Yıllara göre kayıt yaptıran ve toplam mimar sayısı, yıllara göre kayıt yaptıran ve kayıtlı mimarların cinsiyet dağılımı ve kayıt yıllarına göre mimarların mezun oldukları okullara ait grafikler çıkarılmıştır.

4. Değerlendirmeler

Şekil 1. Kayıt Yıllarına Göre Trabzon Mimarlar Odasına Kayıt Yaptıran Mimar Sayısı Grafiği⁴¹

Şekil 2. Kayıt Yıllarına Göre Trabzon Mimarlar Odasına Kayıtlı Toplam Mimar Sayısı Grafiği⁴²

⁴¹ Bahar Küçük, *Mimarlığın Aktörleri: Trabzon (1970-2014)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 2015, s. 88.

⁴² Küçük, *a.g.t.*, s. 89.

4.1. Şekil 1 ve Şekil 2'nin Değerlendirmesi

1971-1980 yılları arasında Trabzon Mimarlar Odası temsilciliğine kayıtlı mimar sayısı (88 kişi), 1963-1970 sürecindeki kayıtlı üye sayısından (13 kişi) yaklaşık %577 oranında artış göstermiştir. Söz konusu artışta, Trabzon'da ilk serbest mimarlık bürolarının kuruluşunun (1966 sonrası) ve 1968 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nün ilk mezunlarını vermiş olmasının ve 1970 yılında Trabzon Mimarlar Odası Temsilciliğinin kurulmuş olmasının önemli bir payı olduğu düşünülebilir. 1981 yılındaki kayıtlı mimar sayısında gözlemlenen düşüş, dönemin siyasi koşullarının (1980 ihtilali) ve öğrenci ayaklanmalarının periferideki yansımalarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. 1983 yılında TMMOB Kanununda yapılan değişiklik ile kamuda çalışan mühendis ve mimarların odaya kayıt yaptırmaya zorunluluğunun kaldırılmış olmasına⁴³ rağmen bu yıldan sonra kayıtlı mimar sayısında bir düşüş gözlemlenmemiştir. Söz konusu durum, dönemin okul ve mezun sayılarındaki artışın ve kamuda görev yapan mimarların halen odaya kayıt yaptırdıklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilmektedir. 1993 yılı, irdelemenin yapıldığı 1963-2014 sürecinde ikinci en fazla kaydın yapıldığı yıl olarak görülmektedir. 1992-1993 yıllarının aynı zamanda kadın üyelerin en fazla kayıt yaptırdığı yıllar olması, söz konusu artışta önemli bir etken olarak okunabilmektedir (Bkz. Şekil 3). 2000-2014 sürecinde en az üye kaydının 2001 ve 2009 yıllarında yapıldığı görülmektedir. Dünya çapında önemli ekonomik krizlerin gerçekleştiği 2001 ve 2008 yıllarında yapı sektöründeki durağanlık, dolaylı olarak mimari etkinliğe de yansımış ve üye sayısında düşüşü beraberinde getirmiştir⁴⁴. 1963-2014 süreci göz önünde bulundurulduğunda, 2010 yılında en fazla üye kaydının gerçekleştiği görülmektedir. Söz konusu durum, devlet ideolojisinin bir getirisi olarak konut sektöründe yaşanan üretim patlamasının mimarlık ortamındaki hareketliliği beraberinde getirmesinin sonucu olarak değerlendirilebilmektedir⁴⁵. Trabzon Mimarlar Odası şubesinin kurulduğu 1987 yılından 1995 yılına kadar yüksek ivmeyle artan üye sayısında, 1995 yılından 2014 yılına kadar daha düşük ivmeli bir artış görülmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra mimarlık bölümleri sayılarında ve kontenjanlarındaki artış göz önünde bulundurulduğunda^{46,47} söz konusu durum, mimarların Trabzon kenti dışındaki şehirlerde aktif görev aldıkları, mesleği serbest piyasada icra etmeyen devlet memuru mimarların odaya kayıt yaptırmadıkları, mezun mimarların Mimarlar Odasına kayıt yaptırmaya oranlarının düştüğü şeklinde yorumlanabilir.

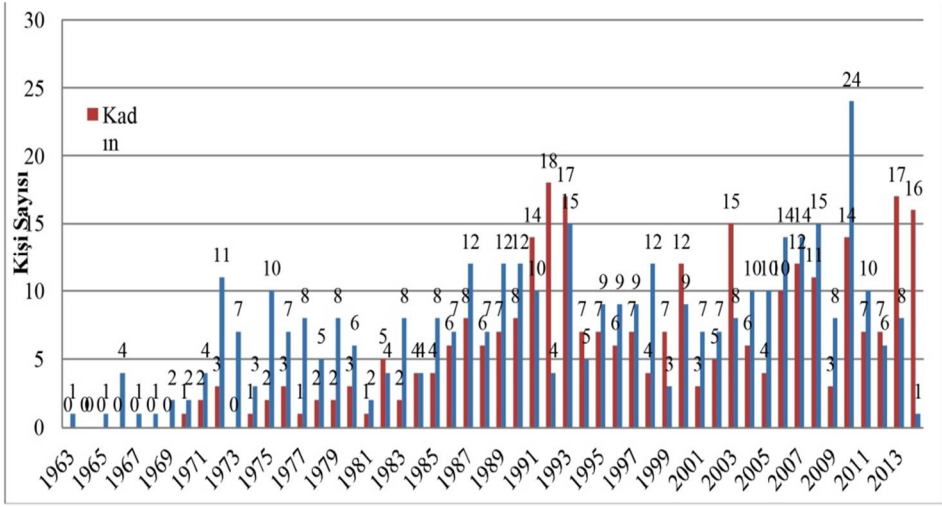
⁴³ *Resmi Gazete*, "Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapan KHK", No: 18167, 1983.

⁴⁴ 2008 yılı ekonomik krizin mimarlık ortamına etkileri konusunda bkz.; Anonim, 2009.

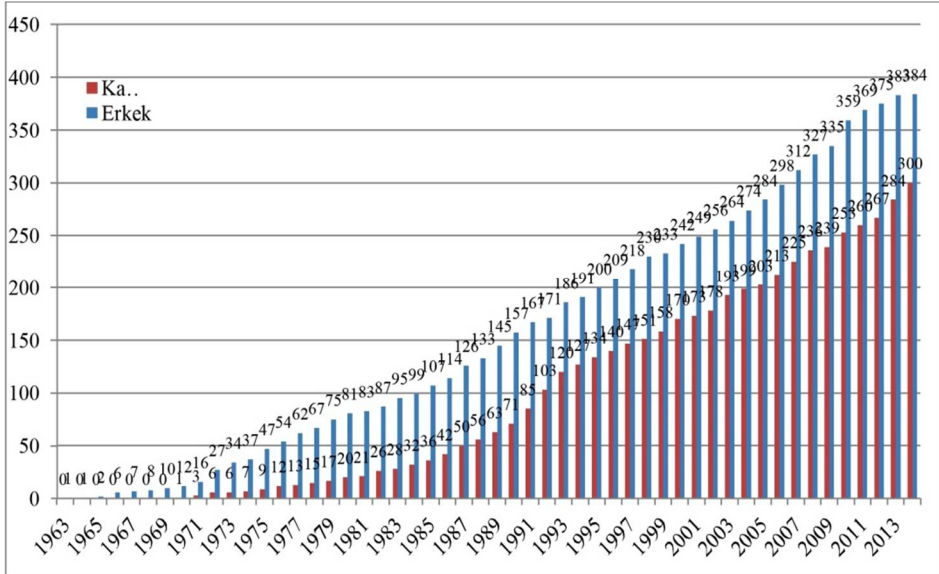
⁴⁵ Söz konusu süreci, TOKİ süreci üzerinden değerlendiren bir makale için bkz., Aysev Deneç Evren, "Türkiye kentlerinin mekânsal üretiminde TOKİ etkisi", *Mimarlık*, S: 378, 2014.

⁴⁶ Konuyla İlgili Bir Çalışma; Eti Akyüz Levi-Nilay Coşgun-Özlem Erdoğan Erkarlan, "Türkiye'de Mimarlık Eğitimine Niceliksel Bir Bakış", *Mimarlık*, S: 381, 2015.

⁴⁷ Konuyla ilgili bir başka değerlendirme için bkz. Bahar Karakaş, "Türkiye'de Mimarlık Okullarının Tarihsel Serüveni Üzerine", *Mimarlık Dekorasyon*, S: 266, 2017, s. 28-30.

Şekil 3. Kayıt Yıllarına Göre Trabzon Mimarlar Odasına Kayıt Yaptıran Mimarların Cinsiyet Dağılımı Grafiği⁴⁸

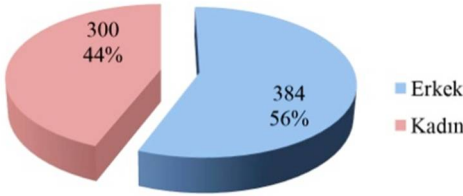
Şekil 4. Kayıt Yıllarına Göre Trabzon Mimarlar Odasına Kayıtlı Mimarların Toplam Cinsiyet Dağılımı Grafiği⁴⁹

⁴⁸ Küçük, a.g.t., s. 93.

⁴⁹ Küçük, a.g.t., s. 94.

4.2. Şekil 3 ve Şekil 4'ün Değerlendirmesi

Trabzon kentinde Mimarlar Odası'na ilk kadın üyenin 1970 yılında kayıt yaptırdığı görülmektedir. Söz konusu durum, 1970'e kadar kentteki mimarlık aktivitesinde erkek mimarların ön planda olduğu, mimarlık bölümlerinde kadın öğrencilerin erkeklerden sayıca daha az oldukları şeklinde değerlendirilebilir. 1985 yılından 1993 yılına kadar kayıtlı kadın mimar sayısında ivmeli bir artış gözlemlenmektedir. Ayrıca, 1990'lara kadar odaya kayıt yaptıran kadın mimar sayısının erkek mimar sayısına eşit veya ondan daha az olduğu gözlemlenirken, 1990-1994 yılları arasında açık bir farkla erkek mimar sayısından fazla oldukları görülmektedir. Söz konusu durum, kentte kadın mimarların mesleğe daha fazla

Şekil 5. 2014 Temmuz ayı sonu verilerine göre Trabzon Mimarlar Odası Şubesine kayıtlı mimarların cinsiyet dağılımı

rağbet gösterdikleri, serbest çalışma ortamında daha aktif bir rol oynadıkları ve kentte mimarlık mesleğine dair cinsiyet algısının kadın kimliği üzerinden oluşmaya başladığı düşüncesini akıllara⁵⁰ getirmektedir⁵¹. 1990 yılından sonra birçok yılda, kayıt yaptıran kadın mimar sayısı erkek mimar sayısından fazla görülmesine rağmen toplam sayı değerlendirildiğinde kayıtlı erkek üye sayısının kadın üye sayısından fazla olduğu okunabilmektedir. 2010 yılı, odaya en

fazla kaydın yapıldığı, aynı zamanda kayıt yaptıran erkek mimar sayısının en yüksek olduğu yıl olması bakımından önemli bir noktayı işaret etmektedir. Söz konusu durum, devletin konut üretimini teşvik edici uygulamalarının mimarlık ortamında üretimin artışı ile beraberinde mesleğe olan talebi artırmıştır bağıntısını oluşturmaya olanak tanımaktadır. Söz konusu durum, dönemin inşa faaliyetlerinin artışa geçtiği bir süreçte⁵² erkek mimarların Trabzon kenti mimarlık ortamında daha fazla etkinlik gösterdiği biçiminde okunabilir. Kayıt yaptıran erkek mimar aktör sayısındaki artış, Trabzon kentinin en önemli inşaat aktivitesi olan konut üretiminin kentte çoğunlukla erkek aktörler üzerinden yürüdüğünün de bir göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir.

⁵⁰ Söz konusu değerlendirme için bkz. Küçük, *a.g.e.*, 2015, s. 228 ve 256.

⁵¹ Konuyla ilgili ülke genelinde kadın kimliği ile mimarlık mesleği arasındaki ilişkiyi sorgulayan bir çalışma için bkz. Çimen Bayar, "Kadın Mimarlarımızın Konumu", *Mimarlık*, S: 235, 1989, s. 52-54.

⁵² Rana Eşkinat-Filiz Tepecik "İnşaat Sektörüne Küresel Bir Bakış", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 14, S:1, 2012, s. 33.

	Abant İzzet Baysal Ü.	Azerbaycan M.I.Ü.	Balkesir Ü.	Beykent Ü.	Dicle Ü.	Doğu Akdeniz Ü.	Doğuş Ü.	Dokuz Eylül Ü.	Ereğyes Ü.	Eskişehir Osmangazi Ü.	FHS-Des Saarlandes	FHS- Dortmund	FHS- Mainz	Gazi Üniversitesi	Girne Amerikan Ü.	Haliç Ü.	I.T.Ü.	İstanbul Aydın Ü.	İstanbul Kültür Ü.	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Kazak D.M.I.A.	Letife Avrupa Ü.	Maltepe Ü.	Minar Sinan Ü. (M.S.G.S.Ü)	Moldova T.Ü.	O.D.T.Ü.	Süleyman Demirel Ü.	Selçuk Ü.	Siigen G.H.S.Ü.	Trakya Ü.	Uludağ Ü.	Uluslararası Amerikan Ü.	Uluslararası Kıbrıs Ü.	Yakın Doğu Ü.	Yaşar Ü.	Yeditepe Ü.	Y.T.Ü.				
1963																																									
1964																																									
1965																																									
1966																																									
1967																									1															1	
1968																								1																	
1969																																									
1970																																									
1971																																									
1972																																									
1973																																									
1974																																									
1975																																									
1976																																									
1977																																									
1978																																									
1979																																									
1980																																									
1981																																									
1982																																									
1983																																									
1984																																									
1985																																									
1986																																									
1987																																									
1988																																									
1989																																									
1990																																									
1991																																									
1992																																									
1993																																									
1994																																									
1995																																									
1996																																									
1997																																									
1998																																									
1999																																									
2000																																									
2001																																									
2002																																									
2003																																									
2004																																									
2005																																									
2006																																									
2007																																									
2008																																									
2009																																									
2010																																									
2011																																									
2012																																									
2013																																									
2014																																									
Toplam	1	6	4	2	3	4	1	1	4	4	0	1	1	15	2	3	25	2	4	518	1	3	1	16	2	2	3	5	1	13	3	2	3	6	1	3	21				

Şekil 6. Kayıt Yıllarına Göre Trabzon Mimarlar Odasına Kayıtlı Mimarların Mezun Oldukları Okullar Grafiği⁵³

⁵³ Küçük, a.g.t., s. 98.

4.3. Şekil 6'nın Değerlendirmesi

Türkiye genelinde devlet mimarlık okulu sayıları incelendiğinde, 1963-1980 yılları arasında ülkede 9 tane, 1980-2000 yılları arasında 20 tane, 2000-2014 yılları arasında 48 tane mimarlık bölümünün bulunduğu görülmektedir⁵⁴. Şekil 6'da, 1980'e kadar Trabzon Mimarlar Odası'na kayıtlı üyelerin başta KTÜ olmak üzere, çoğunlukla İTÜ, YTÜ, Mimar Sinan ve Gazi Üniversitesi mezunu oldukları görülmektedir. 1980-2000 sürecinde söz konusu üniversitelerin yanında Trakya Üniversitesi ön plana çıkmaktadır. Özellikle 2000'lerden sonra ülke genelinde vakıf üniversiteleri ve mimarlık bölümleri sayısındaki artışın doğal bir sonucu olarak mimarlar odasına kayıt olan üyelerin mezun oldukları okulların oldukça çeşitlendiği görülmektedir. Söz konusu durum, aynı zamanda iktidarın konut üretimi politikaları doğrultusunda inşaat sektörü üzerine yoğunlaşan eğilimlerin mimarlık mesleğinin tercih edilmesinde de öncü bir faktör olduğu düşüncesini akıllara getirmektedir. Farklı bir bakış açısıyla bakıldığında, ülke genelinde ulaşım ağının genişlemesiyle birlikte artan mobilitenin farklı kentlerdeki bölümlerde eğitim almayı kolaylaştırması, 2000'ler sonrasında görülen çeşitlenmenin bir diğer nedeni olarak değerlendirilebilir. Odaya en fazla kaydın görüldüğü 2010 yılında, kayıtlı mimarların büyük çoğunluğunun KTÜ mezunu olması, Trabzon kentinde mimarlık aktivitesinin çoğunlukla KTÜ mezunu mimarlar tarafından gerçekleştirildiğini ve Şekil 1-2 ve Şekil 3-4 için yapılan değerlendirmeleri destekler niteliktedir. Bunun yanında, 2010 yılından sonra KTÜ mezunu kayıtlı üye sayısının düşüş göstermesi, mimarlık bölümü mezunlarının farklı kentlerde mesleki faaliyette bulduklarını veya diğer bir bakış açısıyla KTÜ haricinde farklı okulları tercih ettiklerini gösterebilir.

5. Sonuçlar

Trabzon Mimarlar Odası'na kayıt yaptıran mimar sayısı yıllara göre dalgalanma göstermiş olsa da toplam mimar sayısı genel anlamda artış göstermiştir denilebilmektedir. Kayıtlı mimar sayısındaki dönüm noktalarının 1972-1993 ve 2010 yıllarında yaşandığı görülmektedir. Bu bağlamda, 1968-1970 süreci KTÜ Mimarlık Bölümünün ilk mezunlarını vermesi, kentte ilk mimarlık bürolarının görülmeye başlanması ve Mimarlar Odası Trabzon Şubesinin kuruluşu gibi önemli referanslar oluşturmaktadır. 1980 sonrasında mimarlık mesleğine atfedilen cinsiyet algısının kadın kimliği üzerinden kurgulanma durumu, ülke genelindeki bu algının Trabzon kenti için de geçerli olduğunu, özellikle 1990'lardan sonra kadın mimar üye sayısındaki artış üzerinden okunabileceğini göstermektedir. Özellikle 2000'ler sonrası konut sektöründe yaşanan hareketliliğin mimar üye sayısında etkili olduğu gözlemlenmiştir. 2010 yılındaki önemli artış, kayıtlı üye sayısında erkek mimar aktörlerin ön plana çıktığını göstermektedir. Söz konusu durum, kadın cinsiyeti ile özdeşleştirilen mesleğin, konu mesleğin uygulama basamağı olduğunda çoğunlukla erkek aktörler üzerinden mi yürüdüğü sorusunu akıllara getirmektedir. Trabzon Mimarlar Odası'na kayıtlı üyelerin büyük çoğunluğunun KTÜ mezunu olması, mezun mimarların kentlerindeki Mimarlar Odası'na kaydolmayı tercih ettiklerinin

⁵⁴ Küçük, *a.g.t.*, s. 45, 47-49, 50-53.

ve KTÜ Mimarlık Bölümü mezunlarının çoğunlukla Trabzonlu veya Trabzon'da ikamet eden bireyler olduğunun bir göstergesi olarak okunabilmektedir.

KAYNAKLAR

AKYÜZ, LEVİ Eti-COŞGUN, Nilay-ERDOĞDU, ERKARSLAN, Özlem “Türkiye’de Mimarlık Eğitimine Niceliksel Bir Bakış”, *Mimarlık*, Ocak-Şubat, S: 381, 2015.

“ACE Araştırmasına Göre Avrupa’da Ekonomik Kriz Mimarlık Mesleğini Derinden Etkiliyor”, *Mimarlık Dünyasından*, *Mimarlık*, 2009, S: 349.

“Mimarlık Haberleri”, *Mimar*, S: 1, 1931, s. 27.

“Türkiye’de Mimarlık 2009”, Bülent Tuna (Ed.), TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Yalçın Matbaası, Ankara 2009.

“Yüksek Mühendislik ve Yüksek Mimarlık Kanunu Projesi Münasebetile”, *Arkitekt*, S: 3-4, 1941, s. 89-97.

“Oda’dan”, *Mimarlık*, S: 2, 1987, s. 25-28.

AYSEV DENEÇ, Evren, “Türkiye Kentlerinin Mekânsal Üretiminde TOKİ etkisi”, *Mimarlık*, 2014, S: 378.

BAYAR, Çimen, “Kadın Mimarlarımızın Konumu”, *Mimarlık*, S: 235, 1989, s. 52-54.

BAYDAR, Gülsüm, “Meslekleşmenin Kurucu Öğeleri”, Arif Şentek (çev), içinde *Osmanlı-Türk Mimarlarında Meslekleşme*, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara 2012, s. 57-58.

CENGİZKAN, N. Müge, “Mimarlar Odası ve Türkiye Mimarlık Ortamına Katkıları”, *Türk Kütüphaneciliği*, C: 23, S: 4, 2009, s. 907-919.

DOĞU, Nizamettin, “Mimarlar Derneği, Doğuşu, Oluşu, Bugünü”, *Mimarlık*, S: 4, 1967, s. 30-31.

Erişim: 2 Mayıs 2018, <http://herkesicinmimarlik.org/>

Erişim: 2 Mayıs 2018, <http://ismd.org.tr/kurumsal/tarihce/>

Erişim: 2 Mayıs 2018, <http://www.izmir-smd.org.tr/Sayfa/2/Tarihce>

Erişim: 2 Mayıs 2018, <http://www.md1927.org.tr/tarihce>

Erişim: 2 Mayıs 2018, http://www.tdmmb.org.tr/?page_id=7019

Erişim: 2 Mayıs 2018, http://www.tmmmb.org.tr/e.php?e=11_hakkimizda

Erişim: 2 Mayıs 2018, <http://www.tsmmd.org.tr/TR,1/hakkimizda.html>

Erişim: 26 Mart 2018,

http://mo.org.tr/index.cfm?sayfa=belge&sub=detail&bid=41&MID=41&recid=4462%20&1534-D83A_1933715A=5da5e6dd5508ed164de087d053999f52e5085b11,%2021%20Nisan%202015.

Erişim: 26 Mart 2018,

<http://mo.org.tr/index.cfm?sayfa=belge&sub=detail&bid=41&MID=41&recid=4463>.

EŞKİNAT, Rana - TEPECİK, Filiz, “İnşaat Sektörüne Küresel Bir Bakış”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, C: 14, S: 1, 2012, s. 25-41.

GÜNDÜZ, Turgut, *Kantitatif Analiz Ders Kitabı*, Bilge Yayıncılık, Ankara 1990.

GÜNERGUN, Feza, “Osmanlı Mühendis ve Mimarları Arasında İlk Cemiyetleşme Teşebbüsleri”, *Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri 1. Milli Türk Bilim Tarihi Sempozyumu*, 3-5 Nisan 1987, İÜ Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1987, s.155-196.

GÜVENÇ, Kaya, “Yasaların İçinden TMMOB’nin Öyküsü”, *Mühendislik ve Mimarlık Yapmak Yasal Yetkiye Bağlanıyor*, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Kardelen Ofset, Ankara 2006, s. 18-21.

KARAKAŞ, Bahar, “Türkiye’de Mimarlık Okullarının Tarihsel Serüveni Üzerine”, *Mimarlık Dekorasyon*, S: 266, s. 28-30.

KÜÇÜK, Bahar, “Mimarlığın Aktörleri: Trabzon (1970-2014)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2015.

OMACAN, Engin, “Oda’dan”, *Mimarlık*, S: 86/1, 1986, s. 12-13.

OMACAN, Engin, “Oda’dan”, *Mimarlık*, S: 9, 1985, s. 8-9.

ÖZDEL, İlker, “Türkiye’de Mimarlık Dergiciliği’nin 70 Yılı: Meslekî Örgütlenme Ortamı Olarak Mimarlık Dergileri”, *Mimarlık*, S: 300, 2001, s. 29-33.

PIERCE, Willis Conway-HAENISCH, Edward Lauth-SAWYER, Donald Turner *Quantitative analysis*, New York, John Wiley & Sons, s. 1. A.B.D. 1958.

Resmî Gazete, “Mühendislik ve Mimarlık Hakkındaki 1035 sayılı Kanuna Ek Kanun”, Başbakanlık Basımevi, S: 3077, 1936.

Resmî Gazete, “Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapan KHK”, Başbakanlık Basımevi, S: 18167, 1983.

SAYAR, Zeki, “1’inci Türk Yapı Kongresinden Beklediklerimiz”, *Arkitekt*, S: 1-2, 1948, s. 3-4.

ŞENYURT, Oya, “Türkiye’de Yapı Üretiminde Modernleşme ve Taahhüt Sisteminin Oluşumu”, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2006.

TANYELİ, Uğur, “Türkiye’de Mimari Modernleşmenin Büyük Dönemeci (1900-1930)”, *Arredamento Mimarlık*, S: 10, 1998, s. 64-67.

TMO Çalışma Raporu (Şubat 2016-Şubat 2018), 2018.

TMO Karar Defterleri, “Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Toplantı Tutanağı”, 28 Nisan 1987, 1987a.

TMO Karar Defterleri, “Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Toplantı Tutanağı”, 19 Haziran 1987, 1987b.

TMO Karar Defterleri, “Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Toplantı Tutanağı”, 29 Şubat 1988, 1988.

TMO Karar Defterleri, “Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Toplantı Tutanağı”, 1 Mart 2006, 2006.

TMO Karar Defterleri, “Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Toplantı Tutanağı”, 1 Mart 2012, 2012.

ÜNALIN, Çetin, *Cumhuriyet Mimarlığının Kuruluşu ve Kurumlaşması Sürecinde Türk Mimarlar Cemiyeti’nden Mimarlar Derneği 1927’ye*. Mimarlar Derneği 1927, Mas Matbaacılık, Ankara 2002.